

dést tanúsított a politika és a hagyományos pártok, a konzervatív, a liberális és a parasztpárti tevékenység iránt, mint hitsorsosaik, akik a Regátban éltek. A zsidó értelmiség és középosztály aktív elemei vagy a Zsidó Pártot, vagy a Magyar Pártot támogatták.

Az erdélyi zsidó nemzeti és politikai tudat erősítésében az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetségé volt az oroszlánrész. A szövetség 1918. november 20-án jött létre cionista alapon, s megszületését és fennmaradását azoknak a különböző cionista szervezeteknek köszönhette, amelyek lelkesen segítettek munkáját, ha egymással nem is mindig értették egyet. Részint a szövetség működésére vezethető vissza, hogy a harmincas években néhány erdélyi zsidót, így Fischer Tivadart, Fischer Józsefet és Marton Ernőt beválasztották a román parlamentbe.⁹²

A Goga–Cuza-érában (1937–38) megszaporodtak a zsidóellenes kilengések, és a nácizmus sajátos román változata hódított teret a Vaszgárda tevékenysége nyomán. Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy akadtak zsidók, akik a föld alá kényszerített baloldalhoz kerestek utat. Tekintélyes számú zsidó jutott Erdélyben is arra a belátásra – ez a nácizmus mételyezte légkörben máshol is hasonló volt –, hogy az antiszemita szennyáradat megállítására csakis a marxizmusnak van receptje. Így az illegális Kommunista Pártnak mind az országos, mind a helyi vezetésébe szép számmal kerültek zsidók.⁹³ Amikor 1940 júniusában a szovjetek bekebelezték Besszarábiát és Észak-Bukovinát, a zsidók elleni uszítás új erővel tört fel. Részint ez a magyarázata, hogy az erdélyi zsidóság körében meglehetősen elégedettség fogadta a második bécsi döntés hírét. Főként az idősebbek örültek, akik még az 1918 előtti Magyarországra emlékeztek, és akiknek fogalmuk sem volt arról, hogy az adott pillanatban milyenek is a tényleges viszonyok Magyarországon, és milyen antiszemita politika hódít.

Az erdélyi zsidóság annak a történelmi környezetnek lett az áldozata, amelyben élt. A románok nehezteltek rájuk, mert a magyar kultúrához kötődtek, és mert a magyar revízióval és irredentizmussal nem szálltak szembe. A magyarok, főleg a szélsőjobbboldaliak „renegátoknak” bélyegezték őket, mondván, hogy a baloldal kiszolgálói. Ime, az egyik ok, amiért a zsidó nemzeti tudat az erdélyi zsidóságban erősebb volt, mint a magyarországiiban. Mindenesetre tény, hogy amikor az erdélyi cionista vezetők közül többen, így Marton Ernő és Kasztner Rezső bekapcsolódtak a magyarországi vezetőség munkájába, ez élenkítőleg hatott a sokáig illegálisban dolgozó cionista mozgalomra.⁹⁴

Az erdélyi zsidóság társadalmi és gazdasági helyzete nem mutatott különleges vonásokat. Sok volt közülük az üzletember vagy kereskedő, és viszonylag magas százalékban képviseltették magukat a szabadfoglalkozá-